

Oproep tot subsidieaanvraag

Multidisciplinaire Consortia Onderzoeksprogramma Dementie

Onderwerpen: fundamenteel, risicoreductie, diagnostiek/prognostiek, jonge mensen met dementie, internationaal

Tijdens het sandpit voortraject van deze oproep vormt zich een consortium. In deze bijlage staat de aanvraagprocedure voor de subsidie voor multidisciplinaire consortia beschreven (fase 4).

Datum geplaatst: 5 november 2021

Deadline Subsidieaanvraag: 16 mei 2022, 14:00 uur

Let op! Voorafgaand aan indienen van een subsidieaanvraag vinden een aantal bijeenkomsten plaats gebaseerd op een Sandpit methodiek waarin partijen zich presenteren en advies wordt gegeven aan belangstellende partijen. Deelname of mandateren van een deelnemende partij is verplicht. Deze bijeenkomsten vinden naar verwachting plaats in januari en februari 2022.

Inhoud

Oproep tot subsidieaanvraag	1
Multidisciplinaire Consortia Onderzoeksprogramma Dementie	1
1. DOEL SUBSIDIEOPROEP	1
1.1 Multidisciplinair consortium	1
1.2 Kennisontwikkeling	2
1.3 Kennisverspreiding	2
1.4 Aansluiting werkpakket 6 Valorisatie; integratie zorg, onderzoek en onderwijs.....	3
1.5 Publiek-private samenwerking	4
1.6 Internationale bijdragen	4
2. RANDVOORWAARDEN.....	4
2.1 Wie kunnen er aanspraak maken op subsidie?	5
2.2 Staatsteun	5
2.3 Samenwerking en bijdragen van derden	6
2.4 Welk bedrag kan aangevraagd worden	6
3. BEOORDELINGSCRITERIA	8
3.1 Criteria voor onderdeel I: 'Onderzoeksinfrastructuur Dementie (multidisciplinair consortium)'	8
3.2 Criteria voor onderdeel II: 'Opzetten van (excellent) onderzoek'	10
4. PROCEDURE & TIJDPAD.....	13
4.1 Beoordelingsprocedure	13
4.2 Tijdpad uitgewerkte subsidieaanvraag	16
5. INDIENEN.....	16
5.1 Indiening (via Mijn ZonMw).....	16
5.2 TIPS bij indienen.....	17
5.3 Verklaring akkoord indienen uitgewerkte subsidieaanvraag	17
5.4 Inhoudelijke vragen.....	17

5.5 Technische vragen.....	17
5.6 Downloads en links	17
5.7 Overige bijlagen subsidieoproep	17
Bijlage 1 – Inhoud Werkpakketten.....	18
Bijlage 2 – Staatssteun – Voorwaarden Daadwerkelijke samenwerking	23

1. DOEL SUBSIDIEOPROEP

Aanleiding

Een doorbraak is nodig in de bestrijding van dementie. Dit is de centrale notie in de Nationale Dementiestrategie die het ministerie van VWS in september 2020 presenteerde aan de Tweede Kamer en in de opdracht aan ZonMw voor het Onderzoeksprogramma Dementie. De missie van de Nationale Dementiestrategie is: 'Mensen met dementie en hun naasten kunnen als waardevol lid van onze samenleving functioneren en goede ondersteuning en zorg ontvangen. Er wordt voldoende wetenschappelijk onderzoek gedaan naar mogelijke preventie, behandeling en genezing van dementie.' De Nationale Dementiestrategie krijgt vorm in drie hoofdthema's: 'Dementie de wereld uit', 'Mensen met dementie tellen mee' en 'Steun op maat bij leven met dementie'.

Het onderzoeksprogramma Dementie werkt primair aan het eerste hoofdthema: 'Dementie de wereld uit' en heeft als kerndoelstelling kennis te ontwikkelen en bij te dragen aan de ontwikkeling van diagnostiek en therapieën om dementie te voorkomen en te behandelen. Dit wordt bereikt door het stimuleren en faciliteren van een hoogwaardige onderzoeksinfrastructuur, waardoor maatschappelijk relevant en kwalitatief hoogwaardig dementieonderzoek met elkaar wordt verbonden. Hierdoor wordt versneld kennis gegenereerd en doorgeleid over de oorsprong, (gepersonaliseerde) risicoreductie, diagnostiek/prognostiek en behandeling van dementie. Naast kennisontwikkeling stimuleert het programma innovatie en kennisbenutting die moeten leiden tot het voorkomen van dementie en tot een betere kwaliteit van leven van mensen met dementie en hun naasten nu en in de toekomst.

Het doel van deze subsidieronde is om topcentra en partijen uit onderzoek en (zorg)praktijk samen te brengen in consortia om relevante kennisvragen uit de wetenschap en praktijk te verzamelen over het ontstaan, risicoreductie, diagnostiek, prognostiek en de behandeling van dementie, te prioriteren, te onderzoeken en ontwikkelde kennis te implementeren in de praktijk.

In zo'n consortium kunnen bestaande topcentra een samenwerking aangaan met andere onderzoeksgroepen en disciplines, onderzoeksinstituten, zorginstellingen en/of ondernemingen, en/of met elkaar. Het werken in co-creatie aan kennisontwikkeling en kennisuitwisseling bevordert eveneens het evidence based werken van de zorgverleners. De te behalen doelen over een periode van 10 jaar zijn gericht op multidisciplinaire samenwerking in een consortium, op kennisontwikkeling en op kennisverspreiding en implementatie.

1.1 Multidisciplinair consortium

Onder een multidisciplinair consortium wordt binnen deze oproep verstaan een duurzaam samenwerkingsverband tussen onderzoekers van drie of meer partijen vanuit wetenschap en praktijk met verschillende disciplines, waarin het biomedische en het sociale domein elkaar vinden.

Het samenwerkingsverband bestaat uit minimaal de volgende relevante partijen:

- Een onderzoeksinstelling, zijnde universiteiten, universitair medische centra, hogescholen en andere onderzoeksorganisaties met als kernactiviteit beoefenen van medisch (geneeskunde, tandheelkunde, verpleging, epidemiologie, beweging en andere) en aanpalend (denk aan biomedische, medische technologie) wetenschappelijk onderzoek.
- Een onderzoeksinstelling, zijnde universiteiten, hogescholen en andere onderzoeksorganisaties uit de alpha- en gammawetenschappen (zoals psychologie, sociologie, ethiek, filosofie, culturele antropologie, economie, datascience).
- Een aanbieder van zorg en ondersteuning aan patiënten met dementie die geen onderdeel is van een academisch medisch centrum (bijvoorbeeld algemeen of categoriaal ziekenhuis, huisartsenzorg, thuiszorg, verpleeghuiszorg).

Daarnaast participeren in het consortium relevante partijen ten behoeve van kennisverspreiding en implementatie van resultaten, bijvoorbeeld beroepsorganisaties, kennis- en onderwijsinstituten, zorgverzekeraars en bedrijfsleven.

Daadwerkelijke betrokkenheid van mensen met dementie en mantelzorgers draagt bij aan de kwaliteit en maatschappelijke relevantie van zorg(onderzoek). Daarom dient deze doelgroep structureel en

actief betrokken te zijn bij de wijze waarop het consortium vorm krijgt en de onderzoeksvoorstellen ontwikkeld en uitgevoerd worden.

De focus van het multidisciplinaire consortium is gericht op een van de volgende thema's die in het Onderzoeksprogramma Dementie in werkpakketten¹ 1, 2, 3 en 5 zijn uitgewerkt:

- a. *Werkpakket 1: Fundamenteel onderzoek*
- b. *Werkpakket 2: Risicoreductie*
- c. *Werkpakket 3: Diagnostiek (en prognostiek)*
- d. *Werkpakket 5: Jonge mensen met dementie*

ZIE VOOR EEN UITGEBREIDERE INHOUDELIJKE BESCHRIJVING VAN DE WERKPAKKETTEN
BIJLAGE 1. VOOR CONSORTIUM EN TYPE ONDERZOEK & ONTWIKKELING ACTIVITEITEN
BIJLAGE 2 VOORWAARDEN DAADWERKELIJKE SAMENWERKING

1.2 Kennisontwikkeling

Het consortium verzamelt en prioriteert relevante kennisvragen op het terrein van bovengenoemde thema's. Hierbij dient aangesloten te worden bij de verschillende reeds bestaande onderzoeksagenda's van Alzheimer Nederland, het EU Joint Programme – Neurodegenerative Disease Research (JPND) en de Kennis- en Innovatieagenda (KIA) 2020-2023 Gezondheid & Zorg. De Kennis- en Innovatieagenda Sleuteltechnologieën en de onderzoeksagenda Sleutelmethodologieën, zijn ook van belang met name bij de ontwikkeling van risicoreductiestrategieën, diagnostiek en innovatie.

Kennisontwikkeling vanuit de team science wordt aangemoedigd zoals in het doel van de subsidieronde staat beschreven. De partijen in het consortium werken nauw samen in het opzetten, uitvoeren en implementeren van diverse projecten op de genoemde thema's en bouwen hierdoor aan een stevige onderzoeksinfrastructuur op dit terrein. De voorgenomen onderzoekslijn is gefocust op vernieuwing van het onderzoek, levert een substantiële bijdrage op het hoogste mondiale niveau, heeft duidelijke potentie om wetenschappelijke doorbraken te realiseren en levert resultaten op die aantoonbaar verschil maken in kwaliteit van leven van mensen met dementie (patiënt van nu en van de toekomst). Naast een aantal uitgewerkte onderzoeksvoorstellen is er experimenteer ruimte voor onderzoekspaden die nog niet helemaal uitgedacht zijn.

Vorbereidende studies, zoals pilots, uitvoerbaarheidsstudies, systematische reviews en meta-analyses, en kosteneffectiviteitsanalyse kunnen ook deel uitmaken van de onderzoeksprojecten. Voor de voorgestelde onderzoeksprojecten in de consortia-aanvragen dienen de keuzes wel al onderbouwd te zijn met voorstudies en/of systematische reviews. Hierbij is aandacht voor het toepassen van passende onderzoeksmethoden.

1.3 Kennisverspreiding

De consortiumpartijen leveren bruikbare kennisproducten op die regionaal, landelijk en internationaal kunnen worden toegepast in de zorgpraktijk, het onderzoek en het onderwijs om zo bij te dragen aan de beoogde resultaten van het Onderzoeksprogramma Dementie en de Nationale Dementiestrategie. Waar van toepassing wordt in de consortia een regionale implementatiefocus aangebracht, zodat zorgorganisaties, gemeenten en patiënten- en cliëntenorganisaties mee kunnen doen aan de implementatie en opschaling van baanbrekende innovaties. Ook kan hierdoor kennis gezamenlijk ontwikkeld worden. Nieuwe bevindingen en kennis vanuit de thema's/werkpakketten (fundamenteel onderzoek, risicoreductie, diagnostiek/prognostiek en dementie op jonge leeftijd), worden verspreid en gecommuniceerd met specifieke, bij de doelgroep passende communicatiestrategieën. Hiervoor vindt waar relevant samenwerking plaats met de andere hoofdthema's van de Nationale Dementiestrategie en eventuele andere relevante partijen. Daarnaast dient in het kader van kennisverspreiding rekening te worden gehouden met de volgende punten:

Het consortium stelt een *Impactplan ten behoeve van kennisbenutting en valorisatie* op samen met stakeholders, als onderdeel van de aanvraag. Het impactplan bestaat uit een plan van aanpak met

¹ Voor de werkpakketten 4 en 6 van het Onderzoeksprogramma Dementie zullen er aparte oproepen tot subsidieaanvragen worden gepubliceerd.

betrekking tot kennisbenutting (onder andere ook Open Science), communicatie, doelgroepenparticipatie, borging in onderwijs, implementatie in praktijk en/of valorisatie. Het plan geeft een goed beeld van mogelijke stakeholders en hoe dezen, daar waar relevant, bij de uitvoering van de onderzoeksplannen worden betrokken.

In het impactplan wordt ook aandacht gegeven aan:

- *Een gebruikerscommissie:* Elk consortium stelt bij aanvang van het algehele project een gebruikerscommissie aan. Deze gebruikerscommissie monitort de doelstellingen van het project en ziet erop toe dat resultaten uit het project breed verspreid en toegepast worden. Tijdens de looptijd van het project wordt eenmaal per jaar een overleg gepland met een gebruikerscommissie waaraan (eind)gebruikers deelnemen. In de gebruikerscommissie zijn ten minste vertegenwoordigd: mensen met dementie en/of hun mantelzorgers, professionals vanuit de zorg en het onderwijs. Beschreven wordt hoe de gebruikerscommissie ingezet wordt voor de wisselwerking tussen onderwijs, onderzoek, praktijk (zorgprofessionals), mensen met dementie en/of hun mantelzorgers. Het wordt duidelijk in de aanvraag welke resultaten het project oplevert voor het onderwijs (mbo, hbo en wo), de zorgpraktijk en de mensen met dementie en/of hun mantelzorger en hoe beleid vorm krijgt.
- *Voorwaarden voor valorisatie:* ZonMw streeft naar brede toegankelijkheid van door haar gesubsidieerde projecten, daarom, dienen de [tien principes voor Maatschappelijk Verantwoord Licentiëren](#) (MVL) te worden toegepast bij licentiering van resultaten. Beschrijf indien van toepassing hoe aanspraak op intellectueel eigendom is geregeld met samenwerkende partijen en eventueel derden. Geef ook aan hoe deze partijen de tien principes zullen naleven.
- *Open Science:* ZonMw stimuleert openheid in kennis- en innovatiecommunities, om de maatschappelijke opbrengsten van hun werk te optimaliseren. Met Open Science wordt wetenschap toegankelijk gemaakt voor wetenschappers, de maatschappij en de economie. Samenwerken en kennis uitwisselen staan hierbij centraal. Het doel is om de kwaliteit en impact van wetenschappelijk onderzoek te vergroten. Alle onderzoeksactiviteiten binnen de consortia vinden plaats met inachtneming van Open Science, zodat de kennis en data breed toepasbaar zijn. Voor FAIR data en Open Access dient in de aanvraag ook budget te worden gereserveerd (zie 2.4.1.2). Houd er rekening mee dat ZonMw workshops en trainingen organiseert voor het FAIR maken van data en collecties en dat een onderzoeker uit de projectgroep en/of de datasteward verplicht is daaraan deel te nemen.

Daarnaast dienen ook de uitgangspunten van het nieuwe 'Erkennen en Waarderen' zoals genoemd in de [Position Paper](#) 'Ruimte voor ieders talent; naar een nieuwe balans in het erkennen en waarderen van wetenschappers' meegenomen te worden in de uitwerking van de aanvraag (zie verder 3.1. beoordelingscriteria voor onderdeel I).

1.4 Aansluiting werkpakket 6 Valorisatie; integratie zorg, onderzoek en onderwijs

Alle gehonoreerde consortia binnen het Onderzoeksprogramma Dementie dienen op termijn vertegenwoordigd te zijn in en bij te dragen aan het nog te vormen coördinerend consortium gericht op *Valorisatie; integratie zorg, onderzoek en onderwijs*. Hiervoor zal een aparte oproep tot indienen van subsidieaanvragen worden opengesteld in 2022. Het te vormen consortium zal gezamenlijk een plan van aanpak moeten opstellen voor verschillende strategieën, kaders en voorwaarden en uit te voeren activiteiten voor valorisatie, integratie van onderzoek, zorg en onderwijs, Open Science, registratie en patiënten inclusie. De impactplannen opgesteld in de consortia van andere werkpakketten dienen als basis voor het gezamenlijk plan van aanpak binnen het coördinerend consortium.

Onderdeel van het te vormen consortium met betrekking tot werkpakket 6, is het opzetten van een structuur voor het samenbrengen en de gecoördineerde begeleiding van onderzoekers. Het betreft onderzoekers die werkzaam zijn binnen de verschillende consortia en gehonoreerd zijn in het Onderzoeksprogramma Dementie. Het Onderzoeksprogramma Dementie streeft hierbij tevens een netwerk van AIO's en fellows na. Alle gehonoreerde consortia zijn verplicht om actief bij te dragen aan dit te vormen netwerk.

1.5 Publiek-private samenwerking

Samenwerking tussen publieke en private partijen kan bijdragen aan (versnelde) onderzoeksresultaten, betere doorgeleiding binnen de kenniscyclus en het vergroten van impact. ZonMw hecht daarom waarde aan het betrekken van private partijen binnen het consortium, maar stelt dit niet verplicht. Het consortium dient echter aantoonbaar moeite gedaan te hebben om relevante private partijen te betrekken bij de ontwikkeling van de aanvraag en de daarop volgende uitvoering. Wanneer publiek-private samenwerking (nog) niet mogelijk is dient dit in de aanvraag -onderbouwd te worden.

1.6 Internationale bijdragen

Om Nederland een actieve en betekenisvolle rol te laten spelen op dit wetenschappelijk terrein, worden internationale bijdragen aan de multidisciplinaire consortia gestimuleerd. Van de consortia en de projecten wordt verwacht dat projectaanvragen aansluiten op de internationale state-of-the-art. Het is mogelijk voor jonge onderzoekers om voor een periode van maximaal twaalf maanden kennis en ervaring op te doen aan een instituut in het buitenland. In de aanvraag en begroting moet duidelijk worden op welke manier u internationale samenwerking vormgeeft.

2. RANDVOORWAARDEN

- a. Subsidie kan worden aangevraagd voor één project per consortium met een doorlooptijd van maximaal 48 maanden met de intentie de werkpakket activiteiten daarna met vier jaar te verlengen via een vervolgaanvraag (termijn 2).
- b. Er kan alleen een aanvraag worden ingediend op uitnodiging van ZonMw en na deelname aan het Sandpit voortraject in aanloop naar deze oproep.
- c. In de aanvraag nemen drie of meer partijen uit wetenschap en praktijk deel (zie 1.1.).
- d. De aanvraag heeft focus op een van de volgende vier werkpakketten van het Onderzoeksprogramma Dementie: WP1 Fundamenteel onderzoek, WP2 Risicoreductie, WP3 Diagnostiek/prognostiek, WP5 Jonge mensen met dementie. Indien van toepassing dient elk consortium een mogelijke overlap met een of meerdere bovengenoemde werkpakket(ten) toe te lichten en te onderbouwen.
- e. De subsidieaanvraag bestaat uit twee onderdelen:

Onderdeel I. Onderzoeksinfrastructuur Dementie

- In dit onderdeel beschrijft u de samenstelling van het consortium en de investeringen die met deze aanvraag worden beoogd in de onderzoeksinfrastructuur. Daarnaast beschrijft u de positie van het consortium in de organisatie (instelling) van de trekker en het onderzoeklandschap op het terrein van dementie. U beschrijft tevens hoe dit bijdraagt aan de overkoepelende Nationale Dementiestrategie en aan de doelen van het Onderzoeksprogramma Dementie.
- De beoogde activiteiten van het consortium worden in samenhang helder beschreven in milestones en deliverables. Als een beoogd doel van het thema niet behaald wordt of tegenvalt, wordt uit de aanvraag duidelijk wat de gevolgen zijn voor de beoogde doelen van het consortium (eventueel met toevoeging van back-up plannen). De mijlpalen en deliverables worden ook grafisch weergegeven in een Gantt-chart met bijpassend budget en financier.
- Het consortium reserveert ook substantieel ruimte voor onderzoekspaden die misschien niet van tevoren helemaal uitgedacht zijn (experimenteeruimte voor 'out of the box' ideeën) en die tijdens de looptijd van het project verder uitgewerkt en uitgevoerd worden. De invulling van deze experimenteeruimte dient vooraf afgestemd te worden met de ZonMw programmacommissie.

Onderdeel II. Opzetten van (excellent) onderzoek

- Dit onderdeel is specifiek gericht op een duidelijk gedefinieerde onderzoekslijn op één van de thema's van deze subsidieoproep (fundamenteel onderzoek, risicoreductie en diagnostiek/prognostiek, jonge mensen met dementie). Hiervoor kunnen per thema minimaal drie en maximaal zes realistische en onderling samenhangende onderzoeksvoorstellen van het consortium voor de komende vier jaar worden ingediend.

- De onderzoeksvoorstellen dienen inhoudelijk aan te sluiten bij een van de bovengenoemde vier werkpakketten van het Onderzoeksprogramma Dementie. Ook moeten deze aansluiten bij de expertise- en onderzoekslijn van het consortium. De onderzoeksvoorstellen (minimaal drie en maximaal zes) hebben een duidelijke samenhang en meerwaarde ten opzichte van elkaar. Er wordt per onderzoeksvoorstel expliciet toegelicht hoe deze zich verhoudt tot de andere in deze aanvraag van het consortium ingediende onderzoeksvoorstellen op het terrein van dementie. Ook dient duidelijk te zijn beschreven hoe het onderzoeksvoorstel zich verhoudt tot het multidisciplinaire consortium (zie Onderdeel I), de overkoepelende Nationale Dementiestrategie en andere gerelateerde (inter)nationale onderzoeken op dit terrein. De vraagstelling van het onderzoek wordt vanaf de start interdisciplinair aangepakt.
- Vanaf de start van het project werken onderzoekers met verschillende achtergronden (alfa, bèta en gamma) samen aan het vraagstuk. Door deze multidisciplinaire aanpak kan een probleem vanuit meerdere disciplines bekeken en aangepakt worden. Dit levert nieuwe inzichten en innovaties op die anders niet of minder snel tot stand zouden komen. De mate waarin verschillende onderzoekers worden betrokken en hoe ze samenwerken kan verschillen en moet in de aanvraag worden toegelicht.

2.1 Wie kunnen er aanspraak maken op subsidie?

- De aanvraag wordt ingediend door een multidisciplinair consortium van drie of meer partijen vanuit wetenschap en praktijk (zie 1.1).
- De hoofdaanvrager dient namens het consortium de aanvraag in en is het aanspreekpunt voor ZonMw. De hoofdaanvrager ontvangt de subsidie en is namens het consortium verantwoordelijk voor zowel de wetenschappelijke samenhang, de resultaten, als de financiële verantwoording.
- De hoofdaanvrager en bestuurlijk verantwoordelijke van de subsidieaanvraag dienen werkzaam te zijn bij een Nederlandse onderzoeksorganisatie (zoals een universiteit, universitair medisch centrum, hogeschool) in de zin van het EU staatssteunrecht² (zie [definitie onderzoeksorganisatie](#)). De hoofdaanvrager mag slechts één aanvraag binnen deze subsidieoproep indienen in de hoedanigheid van hoofdaanvrager; dit om de onderzoeksactiviteiten te focussen en niet te breed onderzoeksgebied te bestrijken.
- Een samenwerkingspartner in het consortium kan aanspraak maken op (een gedeelte van de) subsidie en ontvangt deze via de hoofdaanvrager (zie verder 2.4). De samenwerkingspartners kunnen zowel werkzaam zijn bij een Nederlandse onderzoeksorganisatie (zoals een universiteit, universitair medisch centrum, hogeschool) als Nederlandse zorginstellingen³ en welzijnsinstellingen. Een samenwerkingspartner mag binnen deze subsidieoproep vanwege zijn/haar expertise aan meerdere consortia deelnemen. Als een samenwerkingspartner betrokken is bij meerdere aanvragen wordt dit duidelijk in de subsidieaanvraag aangegeven. Daarnaast kunnen een of meerdere consortium partners de volledige kosten van het samenwerkingsproject zelfstandig dragen.

2.2 Staatsteun

- Voor alle ZonMw subsidieoproepen geldt dat geen subsidie wordt verstrekt als dit leidt of kan leiden tot het verlenen van ongeoorloofde [staatssteun](#).
- Wanneer samenwerkingsprojecten gezamenlijk door ondernemingen en onderzoeksorganisaties worden uitgevoerd, bestaat het risico dat de financiering als staatssteun wordt beschouwd. Volgens paragraaf 2.2.2 Kaderregeling O&O&I⁴ wordt geen staatssteun aan de deelnemende ondernemingen verleend indien sprake is van 'daadwerkelijke samenwerking' doordat aan de aldaar opgesomde voorwaarden wordt voldaan. Alleen aanvragen die aan die voorwaarden voldoen, kunnen gehonoreerd worden. Zie voor de voorwaarden en toelichting Bijlage [2].

² [Kaderregeling betreffende staatssteun voor onderzoek, ontwikkeling en innovatie, \(2014/C 198/01\)](#), artikel 15 onder ee).

³ Definitie van een zorginstelling: artikel 5, lid 1, [Wet toelating zorginstellingen](#).

⁴ [Kaderregeling betreffende staatssteun voor onderzoek, ontwikkeling en innovatie, \(2014/C 198/01\)](#)

2.3 Samenwerking en bijdragen van derden

- Het gaat om partijen met bestaande of nieuwe samenwerkingsverbanden, waarbij elke partij kennis en expertise heeft op het terrein van dementie en het wetenschappelijk onderzoek in gezamenlijkheid oppakt.
- Er wordt gestreefd naar een integrale benadering, waarbij alfa-, bèta- en gamma-onderzoekers samenwerken en een vraagstuk vanuit verschillende disciplines benaderen.
- Partijen zeggen het samenwerkingsverband toe voor ten minste de volledige looptijd van het project en hebben de intentie om de samenwerking structureel voort te zetten.
- Cofinanciering (sponsoring en eigen bijdragen van projectpartners) in-natura of geldelijke bijdrage is door zowel publieke als private partijen toegestaan. Private middelen kunnen worden ingebracht door bijvoorbeeld fondsen (zoals Alzheimer Nederland, de Hersenstichting en het Gieskes-Strijbis Fonds) en/of andere private partijen zoals bedrijven zowel op consortium als op projectniveau om het onderzoek te versnellen en de impact te vergroten. Indien er sprake is van cofinanciering dient aan specifieke voorwaarden te worden voldaan zoals hieronder vermeld.

Uit de subsidieaanvraag en begroting moet duidelijk naar voren komen:

- Met welke partijen samengewerkt wordt. Beschrijf per partij op welke manier deze actief bijdraagt aan het project; dit zijn in elk geval partijen die op de begroting voorkomen als een partij die aanspraak wenst te maken op een deel van de subsidie. Ook partijen die voor eigen rekening en risico actief bijdragen, maken onderdeel uit van de samenwerking.
- Met welke partij(en) een sponsorovereenkomst zal worden aangegaan en wat de in-natura of geldelijke bijdrage is.
- Welke partijen worden ingehuurd of indien dit nog niet bekend is, voor welke activiteiten wordt voorzien dat die door derden zullen worden uitgevoerd en de daarvoor te maken kosten (inclusief btw). Zie voor meer informatie en de voorwaarden voor inhuur/opdracht de [ZonMw-webpagina Subsidies en Samenwerking/bijdragen van derden](#).

Samenwerking en sponsoring moeten definitief geregeld zijn bij het indienen van de uitgewerkte subsidieaanvraag.

Letter of Commitment

Omdat ZonMw zeker wil weten dat samenwerkende partijen/sponsors van een project zich juridisch hebben verplicht tot de toegezegde bijdrage, is een Letter of Commitment per samenwerkende partij/sponsor bij het indienen van de uitgewerkte subsidieaanvraag verplicht. Gebruik hiervoor het voorbeeld op de [ZonMw-webpagina Subsidies en Samenwerking/bijdragen van derden](#).

Consortium- en sponsorovereenkomst

Om aan de voorwaarden van daadwerkelijke samenwerking te kunnen voldoen, kunnen de projectactiviteiten **alleen dan** starten nadat de samenwerkingsovereenkomst geaccepteerd is door ZonMw en ondertekend is door alle betrokken samenwerkingspartijen.

Op de [ZonMw-webpagina Subsidies en Samenwerking/bijdragen van derden](#) vindt u meer informatie over de verschillende vormen van samenwerken en bijdragen (sponsoring/opdracht) met voorbeeldovereenkomsten als hulpmiddel bij het opstellen van de betreffende overeenkomst en de voorwaarden waaraan de overeenkomst moet voldoen in de bijbehorende uitleg. De op deze webpagina en in de uitleg genoemde voorwaarden maken integraal onderdeel uit van deze subsidieoproep. Indien ZonMw concept consortium- en/of sponsorovereenkomst(en) opvraagt, verleent zij de subsidie op voorwaarde dat de overeenkomst(en) door haar geaccepteerd wordt/worden.

2.4 Welk bedrag kan aangevraagd worden

- Het totaal beschikbare subsidiebudget in deze subsidieronde bedraagt maximaal € 25.000.000, voor de vier thema's.
- Per thema/werkpakket kan maximaal € 6.250.000,- worden aangevraagd. De looptijd van het project is maximaal vier jaar (termijn 1).
- Het streven is om één consortium per thema/werkpakket te financieren. Voor werkpakket 2 Risicoreductie zijn Alzheimer Nederland en Health~Holland voornemens aanvullend budget

beschikbaar te stellen voor een consortiaaanvraag op subthema kwaliteit van leven van mensen met dementie (zie verder bijlage 2, werkpakket van deze subsidieoproep). Deze aanvraag maakt geen onderdeel van deze oproep, echter het sandpit en beoordeling procedure wordt wel gezamenlijk gedaan.

- De hoofdaanvrager (de trekker) van het consortium mag maximaal 50% van de subsidie opvoeren ten behoeve van het management van het consortium en het doen van onderzoek op het terrein van één van de thema's. De andere 50% van de subsidie is bedoeld voor de samenwerkingspartners.
- De aanvrager dient in de begroting duidelijk te maken welke partners, welke activiteiten verrichten voor welk budget.
- Voor de tweede termijn (2027-2030) voor de werkpakketten op het terrein van fundamenteel onderzoek, risicoreductie, diagnostiek/prognostiek en jonge mensen met dementie is een totaal budget van € 25.000.000,- gereserveerd.

2.4.1 Subsidieerbare activiteiten

Financiering kan worden aangevraagd voor direct aan de onderzoekslijn en of aan de organisatie van het consortium gerelateerde additionele (nieuwe) kosten. Van aanvragers wordt verwacht dat zij een goede balans treffen tussen de grootte van het consortium, de grootte van de aan te vragen financiering en de interne coherentie van het wetenschappelijke onderzoekslijn.

ZonMw verstrekt subsidies aan het beoogde consortium (te voldoen aan de voorwaarden onder 'Wie kan aanvragen') voor de volgende activiteiten:

2.4.1.1 Consortiummanagement

Voor aanvragen dient een post voor consortiummanagement gereserveerd te worden tot maximaal 5% van het totale bij ZonMw aangevraagde budget.

Onder consortiummanagement wordt onder andere verstaan het optimaal vormgeven van de organisatiestructuur van het consortium, ondersteuning van het consortium en de hoofdaanvrager, het bewaken van de samenhang, voortgang en eenheid van het programma, en de afstemming tussen de deelprojecten binnen het consortium. Deze taken mogen ook door externe partijen worden uitgevoerd, op de begroting vermeld bij 'Overige kosten' als inhuur 'naam derden'.

De voor deze post aan te vragen subsidie kan bestaan uit personele, materiële en/of uitvoeringskosten.

2.4.1.2 Onderzoekslijn / onderzoeksprojecten

Subsidie kan worden aangevraagd voor nieuw (en bestaand) personeel en materiele voorzieningen t.b.v. onafhankelijke onderzoeks- en ontwikkelingsprojecten binnen de gedefinieerde onderzoekslijn van het consortium met het oog op meer kennis en een beter inzicht. Geef een onderbouwing voor de verschillende kostenposten en houd rekening met de volgende punten:

- Per uitgewerkt onderzoeksvoorstel (minimaal 3 en maximaal 6) wordt een begroting ingediend als onderdeel van de totale begroting.
- Reserveer een bedrag voor 'out of the box' ideeën die in de loop van het project verder ontwikkeld worden. Hier is geen (minimum) bedrag voor bepaald. Dit bedrag neemt u op in het begrotingsformat onder het tabblad 'out of the box'.
- Het op projectniveau zelf ontplooiën van activiteiten op het gebied van kennisoverdracht en brede verspreiding van de onderzoeksresultaten maakt onderdeel uit van het gehele project gedurende de volledige looptijd op een niet-exclusieve en niet-discriminerende basis. Reserveer in de begroting 5% voor de uitvoering van het impactplan ([zie paragraaf 1.3](#)).
- Reserveer 3% van de aan te vragen subsidie als richtinggevend bedrag voor Open Science (open access, FAIR data), inclusief vergoeding voor inzet van de doelgroep mensen met dementie en hun mantelzorgers (ervaringsdeskundigen) binnen het consortium. Wij raden u aan om in een vroeg stadium een datasteward/-expert en ervaringsdeskundigen te betrekken bij uw subsidieaanvraag.

2.4.1.3 Internationalisering

Voor het stimuleren van internationale samenwerking is het mogelijk om jonge onderzoekers voor een periode van maximaal twaalf maanden kennis en ervaring op te laten doen aan een instituut in het buitenland. Hiervoor kunt u apart een budget reserveren. De uitwisseling van jonge onderzoeker dient goed onderbouwd te worden en de kennis en ervaring dient ten goede te komen aan de Nederlandse dementiezorg.

Zie voor overige criteria met betrekking tot de begroting de ZonMw Subsidiebepalingen 2013 (onder ['Downloads en links'](#)).

Zie voor de berekening van de personeelskosten en meer informatie onze website: [Voorwaarden en financiën](#).

2.4.2 Niet subsidiabele activiteiten

De volgende kosten komen niet in aanmerking voor subsidie:

- Kosten die zijn gemaakt of waarvoor verplichtingen zijn aangegaan voordat de subsidie is verleend. Dit geldt ook voor onderzoekskosten waarvoor reeds uit andere bronnen subsidie of (private) cofinanciering is ontvangen.
- De kosten van de voorbereiding van uw aanvraag.
- Onvoorziene kosten.

3. BEOORDELINGSCRITERIA

Voor de onderdelen I. Onderzoeksinfrastructuur Dementie (multidisciplinair consortium) en II. Opzetten van (excellent) onderzoek gelden aparte criteria. Hieronder staan de relevantie- en kwaliteitscriteria die van toepassing zijn voor onderdeel I.

3.1 Criteria voor onderdeel I: 'Onderzoeksinfrastructuur Dementie (multidisciplinair consortium)'

3.1.1 Samenstelling consortium

3.1.1.1 Team Science

a. Multidisciplinariteit van het consortium

- De gekozen samenstelling is een goede mix van wetenschap/zorgpraktijk/onderwijs en van verschillende disciplines die uitstekend afgestemd is op de uitvoering van het onderzoekslijn/onderzoeksprogramma van het consortium en die zich focust op een resultaatgerichte samenwerking binnen het veld van dementieonderzoek.
- Tot het consortium behoren onderzoekers met een sterke (inter)nationale reputatie. Deze invloedrijke en vernieuwende onderzoekers zijn in staat om een zeer belangrijke en vernieuwende bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van het dementieonderzoek. Ze worden gewaardeerd op zowel hun individuele-, als op hun teamprestaties. De kwaliteiten en ervaring evenals de toegevoegde waarde van de consortiumleden dienen helder te zijn weergegeven.
- Private partijen maken waar mogelijk deel uit van het consortium.

b. Ruimte voor talent en dynamiek in loopbaanpaden

- Het consortium besteedt aandacht aan het kweken van een nieuwe generatie onderzoeksleiders, die innovatieve en excellente onderzoekslijnen aan de top kunnen houden. Dit gebeurt onder meer door een uitgewerkt plan te hebben voor de loopbaanontwikkeling van talentvolle onderzoekers in het middenkader.
- Participatie van wetenschappers bij publieke/beleids/onderwijs/ -activiteiten evenals impact, patiëntenzorg en goed academisch leiderschap op alle niveaus moet mogelijk zijn. Het consortium maakt helder hoe wetenschappers in hun loopbaan gestimuleerd en begeleid worden.

3.1.1.2 Netwerk

a. Ambitie van het consortium

- Het samenwerkingsverband maakt inzichtelijk wat de gemeenschappelijke visie en ambitie is om samen te werken in het consortium en welke toegevoegde waarde de verschillende partners hebben. De keuze voor samenwerkingspartners is helder onderbouwd.
- Er is sprake van een helder meerjarig beleid van het consortium waar zorg, onderzoek en onderwijs elkaar versterken op het terrein van dementiezorg.
- Het consortium maakt inzichtelijk met een helder plan van aanpak welke experimenteerruimte gereserveerd wordt voor 'out of the box' ideeën en welke kaders daarvoor worden gesteld.

b. Inbedding in eigen organisatie en de organisatie van het consortium

- Het consortium heeft een gedegen institutionele en organisatorische inbedding bij de betrokken organisaties. De organisatorische inbedding in de verschillende instellingen is transparant geregeld, de verantwoordelijkheden zijn goed en helder verdeeld. De verantwoordingslijnen en de structuur zijn zo ingericht dat onderlinge afstemming en samenwerking structureel geborgd zijn. Benodigde afspraken zijn in een consortiumovereenkomst vastgelegd.
- De organisatiestructuur en het management van het consortium zijn helder en logisch vormgegeven en bieden uitstekende kaders voor de ontwikkeling en aansturing van het consortium. De continuïteit van het leiderschap gedurende de duur van het programma is goed geborgd.
- Het consortium voorziet in adequate bewaking van de voortgang en heeft heldere structuren om het programma waar nodig bij te sturen. Er is ook nagedacht over het oplossen van conflicten en het omgaan met risico's.
- De coördinator van het consortium bezit aantoonbare capaciteiten om teams en samenwerkingsverbanden te leiden en te inspireren en vormen samen een evenwichtig team.

3.1.2 Open Science

Het consortium heeft met betrekking tot alle onderzoeksactiviteiten een uitgewerkt beleid op datamanagement en op het vrij toegankelijk verspreiden van kennis (open access).

- **Fair data en datamanagement:**

In de projecten dient u uw datasets geschikt te maken voor hergebruik, ook buiten uw projectgroep. Dat geldt eveneens voor collecties van bijvoorbeeld biomaterialen, beeldmateriaal, geluidsopnamen, etc. Raadpleeg [FAIR data & datamanagement](https://www.zonmw.nl/en/research-and-results/fair-data-and-data-management/) (<https://www.zonmw.nl/en/research-and-results/fair-data-and-data-management/>) om daarvoor de nodige voorbereidingen te treffen. U hoeft pas na honorering van uw subsidieaanvraag een datamanagementplan in te leveren.

Uit de aanvraag is helder hoe er invulling wordt gegeven aan de FAIR data en datamanagement waarbij aandacht is voor:

- wie de datasteward is die u betreft bij het consortium en de geplande onderzoeksprojecten;
- hoe u gebruik maakt van bestaande data en eventueel andere collecties. Indien u van plan bent een nieuwe verzameling te starten, onderbouwt u dit;
- het zoveel mogelijk gebruik maken van standaarden, modellen, terminologieën, infrastructuur (etc.) voor uw dataverzameling en bij het FAIR maken daarvan die gangbaar zijn voor uw vakgebied.

- **Open Access:**

Uit de aanvraag is duidelijk hoe kennis uit het consortium vrij toegankelijk wordt gemaakt. Overeenkomstig met het ZonMw Open Access beleid, dienen alle publicaties die voortkomen uit wetenschappelijk onderzoek dat geheel of gedeeltelijk door ZonMw gesubsidieerd is direct (zonder publicatie embargo) Open Access beschikbaar gesteld te worden. ZonMw accepteert verschillende Open Access routes. Naast artikelen, moedigt ZonMw ook aan om andere type wetenschappelijke publicaties Open Access beschikbaar te stellen (zoals *monographs*, boeken, *conference proceedings* en *grey literature*), maar ook onderzoeksdata en kennisproducten van praktijkgericht onderzoek (zoals modellen, protocollen, prototypen, digitale tools, demonstraties).

Voor meer informatie over het ZonMw Open Access beleid, de volledige voorwaarden en mogelijkheden, verwijzen we u naar [onze website](#).

3.1.3 Valorisatie, toepassing en impact

- Er is een impactplan voor kennisbenutting en valorisatie toegevoegd. Uit dit plan blijkt een heldere en doordachte strategie voor kennisbenutting en het doorgeleiden van kennis. Uit het impactplan blijkt dat het consortium zich bewust is van en heeft nagedacht over de mogelijkheden voor kennisbenutting door derden, zowel buiten de onderzoeksgemeenschap (in maatschappij, bedrijfsleven, overheid) als in andere onderzoeksdisciplines en in de volgende stap van de kennisketen. De gebruikerscommissie wordt ingezet voor het betrekken van de relevante stakeholders en betrokkenheid van eindgebruikers. Het impactplan bevat tenminste een strategie voor de volgende elementen:
 - Implementatieactiviteiten en verspreiding (binnen en buiten de wetenschappelijke gemeenschap): Er worden gerichte verspreidings- en implementatieactiviteiten ingezet, afgestemd op de gebruikers van deze kennis.
 - Communicatie: Nieuwe bevindingen en kennis worden verspreid en gecommuniceerd met specifieke, bij de doelgroep passende communicatiestrategieën.
 - Doelgroepenparticipatie: mensen met dementie en mantelzorgers worden structureel en actief betrokken bij de wijze waarop het consortium vorm krijgt.
 - Borging in onderwijs / opleidingsplan: er is een helder en overtuigend plan hoe de door het consortium ontwikkelde kennis geborgd en verankerd wordt in het onderwijs van medische professionals, zodat het onderwijs en hun kennis aansluit op de nieuwste ontwikkelingen en inzichten van onderzoek.
 - Valorisatie en (marktgerichte) kennisdoorgeleiding: het consortium boekt gezamenlijk resultaten die bruikbaar zijn in een volgende fase van de kennisketen (van fundamenteel tot toegepast onderzoek), om uiteindelijk te leiden tot een toepassing in de praktijk. Er is nagedacht over de valorisatie van projectresultaten voor maatschappelijke en economische doeleinden en de voorwaarden die hiermee gepaard gaan (zoals maatschappelijk verantwoord licentiëren en hoe IP geregeld is met betrokken (commerciële) partijen).
- Er wordt binnen het consortium een kennismanager aangesteld die aandacht houdt voor de voortgang van het impactplan.
- Er is nagedacht hoe met andere consortia samengewerkt kan worden op kennisbenutting zodat op termijn aansluiting is bij het nog te vormen coördinerend consortium in WP6, gericht op *Valorisatie; integratie zorg, onderzoek en onderwijs* van het Onderzoeksprogramma Dementie.

Meer informatie en tips over dit criterium vindt u op www.zonmw.nl/impactversterken

3.1.4 Budget

- Er is een realistische en gespecificeerde begroting toegevoegd. Hierin dient duidelijk te zijn aangegeven welke partijen financiering voor de uitvoering van het project ontvangen. Het aangevraagde budget is deugdelijk onderbouwd en per bijbehorende subsidiabele activiteit (zie [paragraaf 2.4.1](#) voor een specificatie van de 'Subsidiabele activiteiten') voldoende gespecificeerd.
- Indien er sprake is van cofinanciering (in kind en/of in cash) moet uit de begroting blijken waar de cofinanciering voor wordt ingezet.

3.2 Criteria voor onderdeel II: 'Opzetten van (excellent) onderzoek'

Let op: er kunnen minimaal 3 en maximaal 6 afzonderlijke onderzoeksvoorstellen worden ingediend. Alle onderzoeksvoorstellen worden op basis van onderstaande criteria apart van elkaar beoordeeld op relevantie en kwaliteit (zie verder [4.1. Beoordelingsprocedure](#)).

3.2.1 Relevantiecriteria

3.2.1.1 Bijdrage aan programmadoelen

- De voorgestelde onderzoeksvoorstellen sluiten aan bij de doelen van de Nationale Dementiestrategie, het Onderzoeksprogramma Dementie en deze subsidieoproep. Het onderzoek draagt bij aan kwaliteit van leven van patiënten, doelmatiger maken van zorg en ondersteuning, en het voorkomen van dementie. De resultaten van het onderzoek zijn primair relevant voor mensen met dementie.

3.2.1.2 Wetenschappelijk en maatschappelijk impact

- De voorgestelde onderzoeksvoorstellen zijn uitdagend en urgent en sluiten aan op de bekende (inter)nationale onderzoeksagenda's op het terrein van dementie en de behoeften uit de praktijk. Daarnaast richten ze zich op inhoudelijke vernieuwing op wetenschappelijk, klinisch en maatschappelijk vlak: voorstellen richten zich op nieuwe onderwerpen, en bezitten potentie tot doorbraken van (inter)nationale statuut.
- Het gaat om (onderzoeks)ideeën met grote (potentiële) wetenschappelijke en/of maatschappelijke impact die in potentie een meerwaarde hebben voor de huidige Nederlandse dementiezorg. Hoe is het te verwachten gebruik van de resultaten of producten in de praktijk of bij het vormen van beleid?
- Afhankelijk van de focus van het consortium dient de aansluiting bij reeds lopende studies duidelijk te zijn weergegeven (bijv. Netherlands Consortium of Dementia Cohorts⁵, de MOCIA studie⁶, de (wereldwijde) [FINGER study](#)⁷, ABOARD, DUSRA/VOILA).

3.2.1.3 Samenhang van de onderzoeksvoorstellen

- De onderzoeksvoorstellen zijn wetenschappelijk-inhoudelijk optimaal samenhangend en integreren alle voor de centrale vraagstelling relevante invalshoeken. De potentie van het programma als geheel overstijgt duidelijk de som der delen.

3.2.1.4 Participatie van (eind)gebruikers

- Het consortium laat in de onderzoeksvoorstellen co-creatie van de betrokken partners zien, waarbij eindgebruikers onderdeel uitmaken van de probleemanalyse en het ontwerpproces van de onderzoeksideeën en bij de uitvoering van de onderzoeksprojecten. Eindgebruikers: zijn burgers (zoals mensen met dementie en/of hun mantelzorgers) voor wie de resultaten van het project zijn bedoeld. Gebruikers: zijn hulpverleners (denk aan medisch specialisten, zorgverleners, maatschappelijke werkers), wetenschappelijke verenigingen of koepels daarvan, beleidsmakers of (collega) projectuitvoerders, bedrijven (farmaceutisch, MKB etc.).

Algemene aandachtspunten

ZonMw kent als organisatie een aantal andere algemene aandachtspunten die elk programma in ogenschouw neemt en in de beoordeling betreft, deze zijn:

3.2.1.5 Diversiteit

De onderzoeksvoorstellen hebben aandacht voor diversiteit en differentiatie van de doelgroep naar kenmerken zoals sekse, sociaaleconomische situatie, opleidingsniveau, migratie- en culturele achtergrond en seksuele geaardheid en leeftijd in verband met variatie in dementievormen en aan-/afwezigheid van co-morbiditeit, etc.. Tevens is er aandacht nodig voor het 'vacuüm na de diagnose', een *major life event* voor de betrokkene(n) welke daarmee van belang is voor de kwaliteit van leven van mensen met dementie.

3.2.1.6 Toepassing van ICT en e-Health

ZonMw heeft een brede kijk op de inzet van ICT in de zorg. Hieronder verstaan we de inzet van eHealth toepassingen, domotica, robotica maar ook de opslag van data met behulp van ICT. Beschrijf, indien van toepassing, hoe de inzet van eHealth-toepassingen, domotica en robotica, maar ook de opslag van data met behulp van ICT binnen de onderzoeksprojecten vorm krijgt.

3.2.1.7 Gebruik diermodellen (indien relevant)

Onderzoekers worden aangemoedigd om in het kader van de transitie naar dierproefvrije innovaties alternatieven voor dierproeven te ontwikkelen en/of toe te passen. In 2019 heeft de KNAW "Het

⁵ <https://www.alzheimercentrum.nl/wetenschap/lopend-onderzoek/ncdc/>

⁶ <https://www.wur.nl/nl/Onderzoek-Resultaten/Onderzoeksinstituten/food-biobased-research/Show-fbr/Leefstijlonderzoek-naar-behoud-van-optimale-cognitieve-functie-bij-veroudering-MOCIA.htm>

⁷ <https://www.alz.org/wwfingers/overview.asp>

belang van dierproeven en mogelijkheden tot vermindering daarvan in fundamenteel-neurowetenschappelijk onderzoek” gepubliceerd⁸. ZonMw vraagt de onderzoekers in het Onderzoeksprogramma Dementie zich te committeren aan toepassing, waar mogelijk, van in de publicatie beschreven kansrijke ontwikkelingen. Indien dierproeven noodzakelijk zijn voor het beantwoorden van onderzoeksvragen, dient deze noodzaak duidelijk onderbouwd te zijn in de onderzoeksvoorstellen en is het gebruik van de [ARRIVE guidelines](#) verplicht.

Meer informatie over relevantiecriteria vindt u op www.zonmw.nl/relevantiecriteria.

3.2.2. Kwaliteitscriteria

3.2.2.1 Doelstelling en vraag- of taakstelling

- Er vindt een toetsing plaats op helderheid, reikwijdte, originaliteit en wetenschappelijke onderbouwing van de doelstelling en vraag- of taakstelling.
- De te beantwoorden onderzoeksvragen zijn aanvullend op bestaande kennis, zij zijn de logische volgende stap. De doel-, vraag- en taakstellingen dienen SMART te zijn geformuleerd.

3.2.2.2 Plan van aanpak

- De onderzoekslijn en de voorgestelde onderzoeksprojecten van het consortium hebben een effectieve onderzoekaankpak:
 - er is een heldere beschrijving van de gekozen methoden en analyses, inclusief de theoretische en/of empirische onderbouwing;
 - het onderzoeksdesign sluit aan bij de vraagstelling, de studieopzet en inclusie (indien relevant) haalbaar;
 - er is een concreet stappenplan met taakverdeling, milestones en deliverables;
 - afhankelijk van het thema en werkpakket dient het patiëntenbelang te blijken uit de beschreven primaire en secundaire uitkomstmaten. Primaire effectmaten worden indien mogelijk geformuleerd op patiëntniveau (gezondheid / kwaliteit van leven).

3.2.2.3. Haalbaarheid

- Het is aannemelijk dat het doel van de aanvraag binnen de gestelde tijd wordt bereikt met de beschikbare expertise, menskracht, faciliteiten en middelen. Ieder onderzoeksvoorstel bevat een Gantt-grafiek of diagram van de planning.
- De haalbaarheid van projecten wordt ook beoordeeld op basis van expertise en inzet van teamleden.

3.2.2.4 Projectgroep

- De projectgroep is per onderzoeksvoorstel optimaal samengesteld en toegesneden op de inhoud, de uitvoering en haalbaarheid van het voorgestelde onderzoekslijn/onderzoeksprogramma.
- De taken en verantwoordelijkheden van de organisaties vertegenwoordigd in de projectgroep, zijn helder beschreven en het is duidelijk welke partij vanuit het consortium welk project trekt.
- Uit de samenstelling van de onderzoeksgroep moet blijken dat patiënten(-vertegenwoordigers) en/of hun naasten actief worden betrokken bij de opzet en uitvoering van het onderzoek.

3.2.2.5 Budget

- Het budget is realistisch en onderbouwd.
- Het in te zetten personeel is essentieel voor de uitvoering van het onderzoeksprogramma en de investeringen zijn strikt noodzakelijk en alternatieven zijn niet beschikbaar.
- Indien er sprake is van cofinanciering (in kind en/of in cash) moet uit de begroting blijken waar de cofinanciering voor wordt ingezet.

⁸ <https://www.knaw.nl/nl/actueel/nieuws/inventarisatie-onderzoeksmethodes-in-de-neurowetenschappen>

4. PROCEDURE & TIJDPAD

Bij het schrijven van de aanvraag dient rekening gehouden te worden met de volgende punten:

- Onderdeel I, de Onderzoeksinfrastructuur Dementie, schrijft u in het Nederlands en Onderdeel II, de onderzoeksvoorstellen, in het Engels.
- U schrijft een Nederlandse lekensamenvatting van maximaal 2 A4 ten behoeve van de beoordeling door het panel van ervaringsdeskundigen. Deze samenvatting is de enige tekst die de ervaringsdeskundigen te zien krijgen ten behoeve van hun beoordeling van de relevantie. In het verplichte format leest u enkele tips voor het schrijven van een goede samenvatting.
- Subsidieaanvragen dienen te voldoen aan de [Algemene subsidiebepalingen](#). Op de ZonMw webpagina [voorwaarden en financiën](#) vindt u ook informatie over de METC/CCD en de Code Openheid Dierproeven en de Code Biosecurity.
- Zonder toevoeging van de verplichte bijlage kan uw aanvraag niet in behandeling worden genomen. Zie ook [5.1. Indiening](#) voor een beschrijving van de bijlagen en de verplichte nummering.
- Voor deze ronde wordt een beoordelingscommissie samengesteld uit de commissie van het Onderzoeksprogramma Dementie met experts vanuit verschillende disciplines en op het terrein van duurzame samenwerking, organisatie en management van (inter)nationale complexe consortia, ziekenhuisbestuur. De commissie adviseert over relevantie, kwaliteit en prioritering van de subsidieaanvragen. U vindt de samenstelling van de programmacommissie [hier](#). Houd er bij het schrijven van de onderzoeksvoorstellen rekening mee dat deze worden gelezen en beoordeeld door zowel inhoudelijke experts ('referenten') op uw specifieke onderzoeksgebied als door de breed samengestelde programmacommissie.

4.1 Beoordelingsprocedure

Voor de ZonMw procedures voor de beoordeling van subsidieaanvragen verwijzen we u naar de infographic '[in 10 stappen subsidie aanvragen](#)' en naar de [procedurebrochure aanvragers](#). Hieronder staat de procedure beschreven die wordt gevolgd voor deze subsidieronde van het Onderzoeksprogramma Dementie.

Na de Sandpit workshop waarin het consortium en de inhoudelijke invulling van de onderzoeksvoorstellen wordt bepaald, gaan de beoogde consortiumdeelnemers aan de slag om de aanvraag te schrijven.

Ontvankelijkheid

Na indiening van de subsidieaanvraag wordt allereerst getoetst of ZonMw de aanvraag in behandeling kan nemen. Dat gebeurt op basis van de randvoorwaarden en verplichte onderdelen van de aanvraag zoals beschreven in deze subsidieoproep, zie paragraaf [2. Randvoorwaarden](#). Alleen aanvragen die aan alle voorwaarden voldoen, zijn ontvankelijk en worden in behandeling genomen.

Inhoudelijke beoordeling

Alle ontvankelijke aanvragen worden vervolgens beoordeeld op relevantie voor het programma, op wetenschappelijke kwaliteit van de verschillende onderdelen van de aanvraag en op samenhang van de gehele subsidieaanvraag. Een aanvraag bestaat uit twee onderdelen: I. Onderzoeksinfrastructuur Dementie (multidisciplinair consortium) en II. Opzetten van (excellent) onderzoek. Voor ieder van deze onderdelen is er een aparte beoordelingsprocedure met specifieke criteria. Hiervoor wordt een aantal stappen doorlopen:

Stap 1: Beoordeling uitgewerkte subsidieaanvragen

Voor de uitgewerkte aanvragen geldt dat:

- Onderdeel I, de Onderzoeksinfrastructuur Dementie wordt, aan de hand van de criteria in de subsidieoproep, beoordeeld door een beoordelingscommissie (zie boven Procedure en tijdsplan).
- Alle onderzoeksvoorstellen (onderdeel II) worden onafhankelijk van elkaar beoordeeld op kwaliteit door minimaal twee anonieme externe referenten.
- Aanvragen worden op basis van de publiekssamenvatting beoordeeld op relevantie voor de ervaringsdeskundigen en betrokkenheid van patiënten en naasten door een ervaringsdeskundigenpanel.

Stap 2: Wederhoor

- De aanvrager zal worden uitgenodigd om te reageren op de beoordeling van de beoordelingscommissie, de referenten en het ervaringsdeskundigenpanel (hoor-wederhoor-procedure).
- De beoordelingen van de commissie, de referenten en het ervaringsdeskundigenpanel worden samen met het wederhoor van de aanvrager voorgelegd aan de beoordelingscommissie.

Stap 3: Interview (selectie)

- Een interview is onderdeel van het beoordelingstraject van uw subsidieaanvraag. Voorafgaand aan het interview ontvangen de aanvragers een schriftelijke beoordeling met vragen van de commissie, die in het interview terug kunnen komen. Op deze wijze wordt opnieuw hoor en wederhoor toegepast. Het interview is een belangrijk onderdeel van de beoordeling en kan leiden tot bijstelling van de beoordeling en de score van het voorstel tot dan toe.
- Van het interview wordt een geluidsopname gemaakt. Na afloop van de beoordelingsprocedure wordt de geluidsopname vernietigd.

Stap 4. Advies commissie:

- Na afloop van het interview stelt de commissie per onderdeel van de gehele subsidieaanvraag haar definitieve eindadvies vast. Ze baseert zich hierbij op:
 - de gehele subsidieaanvraag
 - het oordeel van de beoordelingscommissie m.b.t. onderdeel I
 - de referentenrapporten m.b.t. onderdeel II
 - het beoordelingsrapport van het ervaringsdeskundigenpanel
 - het wederhoor
 - het interview
- De commissie stelt het definitieve eindadvies als volgt vast:
 1. Met betrekking tot onderdeel I 'Onderzoeksinfrastructuur Dementie' geeft de commissie een kwaliteitsscore op basis van een 5-puntsschaal: Zeer goed, Goed, Voldoende, Matig, Onvoldoende.
 2. Met betrekking tot onderdeel II 'Opzetten van (excellent) onderzoek' stelt de commissie één relevantiescore en één kwaliteitsscore vast voor de hele set aan onderzoeksvoorstellen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van onderstaande matrix. Het eindoordeel op kwaliteit wordt door de commissie vastgesteld op basis van weging van de gehele set aan referentenoordeelen, het wederhoor hierop en het interview. Het eindoordeel op relevantie wordt door de commissie bepaald, waarbij het oordeel van het ervaringsdeskundigenpanel, het wederhoor daarop en het interview meegewogen wordt. Voor de beoordeling geldt dat kwaliteit zwaarder weegt dan relevantie. Dit is vanwege de nadruk op kwalitatief hoogwaardige resultaten.

Matrix onderzoeksvoorstellen (onderdeel II)

Relevantie	Zeer relevant	Relevant	Laag relevant	Niet relevant
Kwaliteit				
Zeer Goed	1	2	-	-
Goed	3	4		
Voldoende	-	-	-	-
Matig	-	-	-	-
Onvoldoende	-	-	-	-

[-] komt niet in aanmerking voor honorering

3. Vervolgens worden de aanvragen op basis van onderstaande prioriteringsmatrix geprioriteerd.

Prioriteringsmatrix subsidieaanvragen:

Onderdeel I \ Onderdeel II	1 (ZR/ZG)	2 (ZG/R)	3 (G/ZR)	4 (G/R)	5 (V/ZR) en verder
Zeer Goed	1	2	5	6	-
Goed	3	4	7	8	-
Voldoende	-	-	-	-	-
Matig	-	-	-	-	-
Onvoldoende	-	-	-	-	-

[-] komt niet in aanmerking voor honorering

Hierbij gelden de volgende voorwaarden:

- Onderdeel I: Onderzoeksinfrastructuur Dementie dient minimaal van goede kwaliteit te zijn en Onderdeel II: Opzetten van (excellent) onderzoek dient overal minimaal van goede kwaliteit en als relevant te zijn beoordeeld om in aanmerking te komen voor honorering.
- Indien één of meerdere onderzoeksvoorstellen niet als minimaal goed en als relevant wordt beoordeeld, behoudt de commissie het recht om aanvullende eisen te stellen aan een specifiek onderzoeksvoorstel of een onderzoeksvoorstel niet te honoreren binnen het totale project. De relevantie- en kwaliteitsscore van dat specifieke onderzoeksvoorstel wordt wel meegewogen in het eindoordeel van de hele set onderzoeksvoorstellen (onderdeel II).
- Bij gelijk scorende aanvragen in bovenstaande prioriteringsmatrix vindt verdere prioritering plaats indien het beschikbare budget hier aanleiding toe geeft. Als eerste zal worden gekeken naar de score voor het criterium 'Valorisatie en realiseren van impact'. Indien hier geen onderscheid kan worden gemaakt zal worden gekeken naar de score voor het criterium 'Inbedding in eigen organisatie en de organisatie van het consortium'. Indien op basis van bovengenoemde criteria geen onderscheid gemaakt kan worden, wordt als derde stap in de prioritering gekeken naar het criterium 'Ruimte voor talent en dynamiek loopbanen'.

Stap 5: Besluitvorming

- Op basis van de prioritering van de aanvragen komt de commissie tot een advies aan het ZonMw-bestuur.
- Het ZonMw-bestuur neemt het uiteindelijke besluit tot toekenning of afwijzing van de subsidie. Na het besluit van het ZonMw-bestuur ontvangt u bericht van ons over de uitslag.

Indien een subsidieaanvaag na de beoordeling in de commissievergadering beoordeeld is als (zeer) relevant maar waarvan de commissie opmerkingen (verbeterpunten en vraagpunten etc.) heeft ten aanzien van de kwaliteit, zal de beoordelingscommissie de aanvragers vragen een aanvullende wederhoor in te dienen. In deze extra ronde wederhoor worden de opmerkingen (verbeterpunten en vraagpunten etc.) in een e-mail namens de beoordelingscommissie voorgelegd aan de aanvrager met het verzoek om deze binnen twee weken als een Word bijlage per e-mail retour te sturen. De aanvrager krijgt hiermee de kans in het aanvullend wederhoor te reageren op de opmerkingen van de commissie. ZonMw neemt uiterlijk 6 weken na het versturen van de uitnodiging tot aanvullend wederhoor het besluit tot subsidieverlening: honorering of afwijzing.

Stap 6: Na toekenning van een subsidie

- In het geval van toekenning wordt van projectleiders verwacht dat zij binnen 6 maanden na honorering maar voor de startdatum van het project een concept consortiumovereenkomst namens alle samenwerkende partijen aanleveren bij ZonMw. Indien ZonMw de consortiumovereenkomst niet accepteert, kan geen subsidie verleend worden.
- De voortgang van de gehonoreerde projecten wordt door ZonMw en de commissie gemonitord aan de hand van voortgangsrapportages en commissievergaderingen. Verdere informatie over de exacte monitoringsinterval ontvangt u op moment van honorering.

4.2 Tijdpad uitgewerkte subsidieaanvraag

Openstellen subsidieoproep	5 november 2021
Deadline indienen uitgewerkte aanvraag	16 mei 2022
Ontvangst commentaar referenten	6 juni 2022
Deadline indienen wederhoor	20 juni 2022
Interviews	1 juli 2022
Besluit	half juli 2022
Uiterlijke startdatum	1 december 2022 (maximaal 6 maanden na honorering)

Meer informatie

Houd de [programmapagina](#) op de ZonMw-website in de gaten, deze wordt regelmatig bijgewerkt en kan actuele informatie over de oproep bevatten.

5. INDIENEN

5.1 Indiening (via [Mijn ZonMw](#))

Aanvragen kunnen uitsluitend en conform de richtlijnen worden ingediend via het online indiensysteem van ZonMw (Mijn ZonMw).

Sluitingsdatum voor het indienen van een subsidieaanvraag is **16 mei 2022, om 14:00 uur**

Naast de basisgegevens die ingevoerd moeten worden in het systeem 'Mijn ZonMw', bestaat een aanvraag uit een aantal (verplichte) documenten in aparte PDF's (zie onder). U wordt vriendelijk verzocht om iedere bijlage te nummeren volgens onderstaande beschrijving. U dient deze nummering zowel in de titel van het document als in het document zelf weer te geven.

NB! Andere bijlagen zijn niet toegestaan en worden niet meegenomen bij de beoordeling van een aanvraag.

Verplichte bijlagen uitgewerkte subsidieaanvraag⁹

Bijlage 1: Onderdeel I: Onderzoeksinfrastructuur Dementie (verplicht format, Nederlands)

Bijlage 2: Onderdeel II: Opzetten van (excellent) onderzoek. Minimaal 3 en maximaal 6 onderzoeksvoorstellen (verplicht format, Engels). Ieder onderzoeksvoorstel als aparte PDF bijvoegen met een opeenvolgend nummer:

- 2.1 onderzoeksvoorstel 1
- 2.2 onderzoeksvoorstel 2
- 2.3 etc.

Bijlage 3: Begroting (verplicht format)

Bijlage 4: Verklaring akkoord indienen uitgewerkte subsidieaanvraag (verplicht format)

Bijlage 5: Bewijs cofinanciering (Letters of Commitment)

Bijlage 6: Concept Consortium Agreement

Bijlage 7: Samenvatting ten behoeve van beoordeling door ervaringsdeskundigen (verplicht format)

Bijlage 8: Voorstudie of systematische review ten behoeve van onderbouwing onderzoeksvoorstellen (onderdeel II)

Bijlage 9: De planning van het project in Gantt-grafiek of diagram

Optionele bijlage

Bijlage 10 (optioneel): Figuren en tabellen (max 2 A4)

⁹ De verplichte formats voor de bijlagen zullen in de eerste week van januari 2022 beschikbaar zijn via een link in deze oproep

5.2 TIPS bij indienen

- ZonMw is onlangs overgestapt naar een ander digitaal indiensysteem. Als u nog niet eerder met Mijn ZonMw heeft gewerkt dient u zich eerst te registreren als 'Nieuwe gebruiker'.
- Zie voor meer informatie de toelichtingen in [Mijn ZonMw](#) en de [Handleiding Mijn ZonMw](#).

Wij raden u aan om, voordat u uw aanvraag digitaal indient, een Word versie van uw aanvraag uit te printen (via Mijn ZonMw) en na te lopen op onregelmatigheden. Vooral als u uw aanvraag eerst in Word heeft opgesteld en vervolgens naar Mijn ZonMw heeft gekopieerd, kan het voorkomen dat sommige tekens (zoals aanhalingstekens) niet goed worden omgezet. U kunt dit in MijnZonMw zelf corrigeren.

5.3 Verklaring akkoord indienen uitgewerkte subsidieaanvraag

De '[Verklaring akkoord indienen subsidieaanvraag](#)' dient ondertekend te worden door de 'bestuurlijk verantwoordelijke' van alle deelnemende partijen en de 'hoofdaanvrager'. De ondertekende verklaring kan toegevoegd worden aan de aanvraag in Mijn ZonMw of per mail gestuurd worden naar ZonMw, t.a.v. Abigaïl Kelman (programmasecretariaat), dementie@zonmw.nl. De verklaring dient uiterlijk één week na indiening binnen te zijn.

5.4 Inhoudelijke vragen

Voor inhoudelijke vragen kunt u bellen met senior programmamanagers Marlies van den Oever (tel: 070-3495023) of Abida Durrani (tel: 070-3495239). Aanvullend kunt u contact opnemen met programmasecretaris Daniëlle van Spijker (tel: 070-3495093) of dementie@zonmw.nl

5.5 Technische vragen

Bij technische vragen over het gebruik van het online indiensysteem van ZonMw (Mijn ZonMw) kunt u contact opnemen met de servicedesk: maandag t/m vrijdag van 8.00 tot 17.00 uur, 070 349 51 78, servicedesk@zonmw.nl. Vermeld in uw e-mail uw telefoonnummer, zodat wij indien nodig contact met u kunnen opnemen.

5.6 Downloads en links

- [Algemene subsidiebepalingen ZonMw](#)
- [Procedurebrochure voor aanvragers](#)
- [Voorwaarden en financiën](#)
- [Subsidies en Samenwerking/bijdragen van derden](#)
- [FAIR data en datamanagement](#)
- [Open Access](#)
- [Tien principes MVL](#)
- [Impact versterken](#)
- [Onderzoeksprogramma Dementie](#)

5.7 Overige bijlagen subsidieoproep

Bijlage 1 – Inhoud Werkpakketten

Bijlage 2 – Staatssteun – Voorwaarden Daadwerkelijke samenwerking

Bijlage 1 – Inhoud Werkpakketten

1.1 Werkpakket 1 – Fundamenteel onderzoek

Het werkpakket Fundamenteel onderzoek richt zich op het ontwikkelen van kennis over de oorzaken en mechanismen die leiden tot dementie. Deze kennis is nodig om uiteindelijk tot een behandeling te komen van de verschillende ziektes die dementie veroorzaken, zoals de ziekte van Alzheimer, frontotemporale dementie, primaire progressieve afasie, posterieure corticale atrofie en Lewy body dementie.

Binnen dit werkpakket zijn enkele subthema's benoemd; deze zijn bedoeld als inspiratie en niet limiterend voor de onderzoeksvoorstellen die uitgewerkt worden in de subsidieaanvraag. Voor alle voorstellen geldt dat er een aantoonbaar verband dient te zijn met dementie.

a. Moleculaire en cellulaire aspecten van dementie

- Onderzoeksactiviteiten binnen dit thema richten zich op het ontrafelen van de moleculaire en cellulaire mechanismen die ten grondslag liggen aan het ontstaan en het verloop van de verschillende ziektes die dementie veroorzaken. Denk hierbij aan onderzoek naar zenuwcellen, gliacellen, eiwitten, vetten, afweer- en ontstekingsreacties, het vaatstelsel en de bloed-hersenbarrière.

b. Netwerk of systeemvisie op dementie

- Onderzoek binnen dit thema richt zich op het ontwikkelen van kennis over de complexe etiologie van dementie, middels een meer integratieve netwerk- of systeemvisie op de hersenen, noodzakelijk voor het in kaart brengen van afwijkingen in structuur-functie relaties in neurale netwerken. Een greep uit technieken die hier een rol kunnen spelen: graph theory, network science, machine learning/deep learning, EEG, (f)MRI, PET. Ook gebruik van informatietechnologie of datamodellen en cross-overs van niet-medische onderzoeksgebieden spelen hier een rol.

c. Genetische en epigenetische aspecten van dementie

- Onderzoek op het gebied van de moleculaire genetica van dementie met behulp van nieuwe technologieën als genome of exome sequencing, proteomics en metabolomics. Denk hierbij aan nadere identificatie van genetische risico- en beschermende factoren, genotype-fenotype correlaties en causale mutaties voor het ontstaan van de verschillende vormen van dementie, en de relatie van deze met de pathogenese van ziektemechanismen. Ook het combineren van single nucleotide polymorphisms in polygenetische risicoscores en het op cellulair niveau modelleren van gecombineerde risicoprofielen voor dementie valt binnen dit thema.
- Onderzoek laat zien dat epigenetica een belangrijke rol speelt bij het ontstaan van dementie. Onderzoeken binnen dit thema kunnen zich richten op het verder karakteriseren van de invloed van risicoverhogende en beschermende epigenetische processen op de pathofysiologie van dementie die de basis kunnen leggen voor mogelijke op epigenetica gebaseerde therapieën.

1.2 Werkpakket 2 – Risicoreductie

De ultieme oplossing om dementie de wereld uit te krijgen is het voorkomen van de ziekte. Risicoreductie, oftewel preventie, is gericht op het bevorderen en beschermen van gezondheid en het voorkomen van ziektes en complicaties. De wetenschappelijke stand van zaken geeft aan dat circa 40% van dementie voorkomen had kunnen worden door het positief beïnvloeden van leefstijlfactoren (zie [The Lancet report](#) gepubliceerd in 2020). Een van de doelen van de Nationale Dementiestrategie is dat er in 2025 meer zicht is op de oorzaken die leiden tot de overige 60% van de gevallen van dementie. Onderzoeken binnen het werkpakket Risicoreductie dragen hieraan bij.

Binnen dit werkpakket zijn enkele subthema's benoemd; deze zijn bedoeld als inspiratie en niet limiterend voor de onderzoeksvoorstellen die uitgewerkt worden in de subsidieaanvraag. Voor een subsidieaanvraag op 'thema c' van dit werkpakket zijn Alzheimer Nederland en Health~Holland voornemens extra middelen (6M €) beschikbaar te stellen voor een consortium gericht op Kwaliteit van leven van mensen met dementie. Het gaat in dit consortium om de vraaggestuurde ontwikkeling van sociale en technologische innovaties die tijdens het dementieproces vroegtijdig, effectief en duurzaam worden ingezet in alle fasen van dementie. Hierbij wordt ook gedacht aan leefstijlinterventies in de leefomgeving die een bijdrage leveren aan de kwaliteit van leven van mensen met dementie en hun naasten. Om hiervoor in aanmerking te komen is deelname aan het ZonMw Sandpit voortraject behorend bij deze oproep vereist. Meer informatie over de vervolgpcedure voor de beoordeling van de uitgewerkte subsidieaanvraag op thema c, wordt tijdens de Sandpit introductiebijeenkomst op 14 januari 2022 gegeven. Houd de [programmmapagina](#) op de ZonMw-website in de gaten, deze wordt regelmatig bijgewerkt en kan actuele informatie over de oproep bevatten.

a. Beïnvloedbare risicofactoren voor dementie (primaire preventie)

- Het te vormen consortium Risicoreductie richt zich op het ontwikkelen van kennis over beïnvloedbare risicofactoren voor dementie en op de rol van beschermende factoren en de implementatie ervan. Denk hierbij aan het opzetten van longitudinaal cohort onderzoek onder de algemene bevolking en onderzoek naar leefstijlinterventies. Onderzoek hiernaar kan zich richten op (verschillende doelgroepen uit) de algemene bevolking in het presymptomatisch stadium van dementie, type maatregelen en methoden van uitvoering.
- Daarnaast is ook meer inzicht nodig in de effectiviteit van interventies gericht op beïnvloeding van deze factoren.
- Waar mogelijk wordt binnen dit werkpakket aangesloten bij al lopende studies, nationaal en internationaal.

b. Selectieve en geïndiceerde risicoreductie (secundaire preventie)

- Genetisch onderzoek gaat mogelijk vergaande gevolgen hebben voor geïndiceerde risicoreductie. Dit valt qua onderzoek buiten de scope van dit werkpakket (wel binnen WP1 Fundamenteel onderzoek), maar heeft mogelijk wel indicaties voor geïndiceerde risicoreductie. Als risicodoelgroepen scherp kunnen worden geïdentificeerd zijn er (in een experimentele fase) namelijk al mogelijkheden om in te grijpen. Binnen dit thema is er ruimte voor de ontwikkeling van geïndiceerde interventies, in de vorm van een vaccin, medicatie of bijvoorbeeld RNA-modificatie. Hiermee kan de ziekte mogelijk worden voorkomen, uitgesteld, gestopt of vertraagd. Met een dergelijke interventie kunnen in de toekomst mensen met een genetisch risico op het ontwikkelen van dementie behandeld worden.

c. Leven met dementie – vroege signalering en uitstel van progressie (tertiaire preventie)

- Onderzoeksactiviteiten binnen dit thema kunnen zich richten op selectieve risicoreductie, gericht op bepaalde risicogroepen, en geïndiceerde risicoreductie, gericht op het individu. Bij vroege signalering in de praktijk en de inzet van geïndiceerde risicoreductie, spelen het sociale netwerk, huisartsen, verpleegkundigen, verzorgenden en paramedici een rol. Dit draagt bij aan het tegengaan van de verergering van de ziekte bij mensen met dementie. Zo kan het programma bijdragen aan voorkomen en/of verlichten van lijden bij patiënten van vandaag. Onderzoeksvoorstellen binnen dit thema richten zich op de route van risicoreductie die mensen met (beginnende) dementie direct kunnen helpen. Hieronder valt ook zorgonderzoek, met als doel de organisatie van zorg en daarmee de kwaliteit van leven van mensen met dementie te verbeteren en onderzoek naar gepersonaliseerde interventies op het

gebied van welzijn. Voor alle onderzoeken binnen dit thema geldt dat kwaliteit van leven als uitkomstmaat wordt genomen.

1.3 Werkpakket 3 – Diagnostiek (en prognostiek)

Ondanks het feit dat dementie (nog) niet te genezen is, is het belangrijk om de diagnose vast te stellen. Met een diagnose heeft iemand met dementie recht op hulp en ondersteuning door bijvoorbeeld een casemanager. Ook kunnen mogelijk tijdig belangrijke beslissingen worden genomen omtrent juridische en financiële zaken en de medische zorg. Daarnaast vergroot een vroegtijdige diagnose de kans dat een eventuele behandeling helpt om de ziekte te stabiliseren, vertragen of verzachten. Onderzoek binnen het te vormen consortium Diagnostiek en prognostiek richt zich daarom op verbetering en vervroeging van de diagnose van dementie.

Binnen dit werkpakket zijn enkele subthema's benoemd; deze zijn bedoeld als inspiratie en niet limiterend voor de onderzoeksvoorstellen die uitgewerkt worden in de subsidieaanvraag.

a. Nieuwe (gepersonaliseerde) biomarkers

- Het betrouwbaar en nauwkeurig kunnen meten van verschillende relevante pathofysiologische en ziekteprocessen is een voorwaarde voor de ontwikkeling en effectieve toepassing van (preventieve) behandelstrategieën en voor de ontwikkeling van geneesmiddelen. Daarbij is moleculaire diagnostiek een belangrijke voorwaarde. Hiemee kan de vroegste ontwikkeling van de ziekte worden opgespoord en de ontwikkeling van de ziekte en het effect van therapie worden gevolgd. Ook kan medische behandeling beter worden afgestemd op de karakteristieken van een individuele patiënt ('precision medicine'). Het betreft onderzoek gericht op het identificeren van nieuwe, voorspellende (bio)markers, en/of op het (door)ontwikkelen van minder invasieve methoden om hersenschade vast te stellen.

b. Verfijnen, personaliseren en samenhang van diagnostiek

- Eventuele toekomstige behandelmogelijkheden van dementie zijn mede afhankelijk van de specificiteit en de sensitiviteit van de diagnostiek. Het consortium kan daarom ook onderzoek doen naar de inzet van medische technologie en biotechnologie bij (vroeg) diagnostiek en het verfijnen en personaliseren van deze technologieën. Ook kan het consortium zich richten op het identificeren van nieuwe ziekteroutes (*pathways*; via genetica en –omics: *genomics*, *metabolomics*, *proteomics*) en dit vervolgens doorvertalen naar diagnostische (eiwit)markers voor (non)-amyloid- β processen aan de hand van beeldvormende technieken, bloed en hersenvocht.
- Onderzoek naar ontwikkeling van laagdrempelige, breed toepasbare, valide screenings marker ('funnel marker'). Hierbij kan gedacht worden aan nieuwe, minder invasieve methodes of bloedtesten voor de aanwezigheid van amyloid, tau of andere hersen specifieke eiwitten.
- Ook onderzoeken voor het verfijnen en personaliseren van methoden die het verloop van de ziekte kunnen meten (prognostiek) vallen binnen dit werkpakket.

c. Implementatie van nieuwe diagnostische mogelijkheden in praktijk

- Onderzoeken binnen dit thema richten zich op de verbetering van bestaande diagnostische mogelijkheden en de doorgeleiding hiervan. Hierbij kan gedacht worden aan het harmoniseren van diagnostische werkwijzen en het ontwikkelen van methoden voor de signalering en diagnostiek van dementie thuis. Ook de doorgeleiding van kennis en het uitwisselen van best practices met aandacht voor afspraken tussen huisartsen en specialisten vallen onder dit thema, evenals de communicatie over de uitslagen.
- Onderzoek naar interventies ná de diagnose valt niet onder dit thema. Onderzoeken kunnen hier wel sterk mee verweven zijn.
- Voor alle onderzoeken binnen dit thema geldt dat kwaliteit van leven als uitkomstmaat wordt genomen.

1.4 Werkpakket 5 – Jonge mensen met dementie

Binnen de Nationale Dementiestrategie is de doelgroep jonge mensen met dementie (mensen onder de 65 jaar) benoemd als dwarsdoorsnijdend thema. Jonge mensen met dementie vormen een groeiende groep en hebben vaak een andere vorm van dementie dan mensen boven de 65 jaar. In dit consortium wordt wetenschappelijke onderzoek gedaan ter verbetering van preventie, diagnostiek, behandeling en gepersonaliseerde zorg bij dementie op jonge leeftijd in Nederland. In de zoektocht naar nieuwe behandelingen is deze groep van groot belang, omdat het vaak gaat om een zuivere vorm van dementie, zonder co-morbiditeit of andere oorzaken van klachten. Hierdoor kan bij deze groep goed onderzocht worden wat de effecten zijn van nieuwe behandelingen. Omdat zij in een andere levensfase zitten, heeft dementie een andere impact dan op oudere mensen. Hierdoor stellen zij ook andere eisen aan ondersteuning en zorg.

Het te vormen consortium richt zich op thema's en vragen die direct voortkomen uit de [wetenschapsagenda 2020 van het Kenniscentrum Dementie op Jonge Leeftijd](#). Er dienen oplossingen geleverd te worden voor de praktijk, verbeteringen van diagnostiek, verbeteringen wat betreft behandeling, zorg en ondersteuning en meer kennis over het ontstaan en mechanisme van de verschillende vormen van dementie bij jonge mensen.

Inhoudelijk heeft dit werkpakket overlap met de onderzoeksthema's van de andere werkpakketten (fundamenteel onderzoek, risicoreductie en diagnostiek/prognostiek) van het Onderzoeksprogramma Dementie. Samenwerking en inhoudelijke afstemming tussen de consortia wordt daarom gestimuleerd via het overkoepelende werkpakket 6 van het Onderzoeksprogramma Dementie. Daarnaast kan met de andere werkpakketten van het programma samengewerkt worden door bijvoorbeeld deelname in de andere consortia als samenwerkingspartner.

De onderzoeksthema's zoals gedefinieerd in de wetenschapsagenda 2020 van het Kenniscentrum Dementie op Jonge Leeftijd zijn hieronder aangegeven. Zie voor de volledige beschrijving van de thema's en de vragen per thema de wetenschapsagenda.

a. Onderzoek naar de oorsprong, werkingsmechanisme en het beloop van dementie bij jonge mensen.

- Onderzoek naar de ontstaansmechanismen van dementie op jonge leeftijd en het opsporen van mensen met een verhoogd risico op het ontwikkelen van dementie op jonge leeftijd biedt mogelijk aangrijpingspunten om bij hen de periode waarin geen sprake is van symptomen te verlengen.
- Door een beter begrip van de werkingsmechanismen kan wellicht ook het moment waarop interventies mogelijk het meest effectief zijn worden bepaald.

b. Diagnostiek, prognose en definiëring van aandoeningen

- De identificering van biomarkers, met name ook bij de aandoeningen anders dan de ziekte van Alzheimer, en het bereiken van consensus over een eenduidige manier van ziektediagnostiek bij jonge mensen met dementie is hierbij een belangrijk sub-thema.

c. Behandeling en preventie

- Onderzoek naar het opsporen en adresseren van modificeerbare factoren, zogenoemde zorggerelateerde preventie, kan een bijdrage leveren aan een verbetering van de ervaren kwaliteit van leven en een minder ongunstig beloop van de dementie.
- Onderzoek naar effectieve behandeling van de oorzaken van het ziekteproces, dan wel het vinden van een effectieve behandeling om de ziekte te genezen.
- Onderzoek naar (door)ontwikkeling en evaluatie van (psychosociale)interventies die aansluiten bij de specifieke zorgvragen en wensen van zowel de persoon met dementie als diens naasten.

d. Gezondheidszorg en maatschappelijke ondersteuning

- Behoud van autonomie en eigen regie in het zorgproces voor de persoon met dementie en diens gezinsleden vormen in dit thema kernelementen. De doorontwikkeling van een toegankelijk, integraal en professioneel zorgaanbod op maat, van moment van diagnose tot en met de laatste levensfase van de persoon met dementie is daarmee van belang.

Bijlage 2 – Staatssteun – Voorwaarden Daadwerkelijke samenwerking

Daadwerkelijke samenwerking moet tot uiting komen in een vastgelegde inhoudelijke betrokkenheid bij de samenwerking. Deelnemers dienen daadwerkelijk deel te nemen aan de samenwerking door invloed te hebben op het ontwerp en de uitvoer van de samenwerking, de financiële risico's te delen, op afstand van elkaar te staan (onafhankelijkheid) en actief bij te dragen aan het management van de samenwerking. Contractonderzoek en het verrichten van onderzoeksdiensten – en uitbesteding-kwalificeren naar hun aard niet als daadwerkelijke samenwerking.

Daadwerkelijke samenwerkingsvereisten [paragraaf 2.2.2 Kaderregeling O&O&I](#):

1. Het betreft een samenwerking tussen
 - a. ten minste twee onafhankelijke partijen;
 - b. waarvan ten minste één partij die voldoet aan de definitie van onderzoeksorganisatie¹⁰ en één partij die kwalificeert als onderneming, die
 - c. op basis van een in het projectvoorstel beschreven taakverdeling (project governance) een gemeenschappelijke doelstelling nastreven en
 - d. samen de omvang van het samenwerkingsproject bepalen en bijdragen aan de tenuitvoerlegging ervan en
 - e. de daaraan verbonden financiële, technologische, wetenschappelijke en andere risico's delen en
 - f. duidelijke omschrijving van de activiteiten per projectpartij in werkpakketten en een bijbehorende duidelijke begroting, waarin duidelijk wordt welk deel van de subsidie op welk deel van de activiteiten en werkpakketten betrekking heeft, en
 - g. de projectresultaten delen, en
 - h. waarbij de activiteiten vallen binnen de primaire activiteiten van een onderzoeksorganisatie, zijnde:
 - i. opleiding
 - ii. onafhankelijk onderzoek of ontwikkeling.
2. Een of meer partijen kunnen de volledige kosten van het project dragen (mede middels verkrijging van subsidie) en zodoende de andere partijen bevrijden van de aan het project verbonden financiële risico's.
3. De beoogde activiteiten vallen binnen de categorieën fundamenteel, industrieel onderzoek en/of experimentele ontwikkeling.¹¹
4. De hierboven genoemde onderdelen moeten voor aanvang van het project zijn vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst die aan bovenstaande voorwaarden voldoet.
5. Hiervan uitgesloten zijn definitieve overeenkomsten over de marktwaarde van de ontstane intellectuele-eigendomsrechten en de waarde van bijdragen aan het project.
6. Contractonderzoek en het verrichten van onderzoeksdiensten worden niet geacht vormen van samenwerking te zijn.

Voorwaarden Subsidieaanvraag

In uw subsidieaanvraag dienen de volgende aspecten duidelijk omschreven te worden. Daarbij dient duidelijk aangegeven te worden welke partijen deelnemen in de daadwerkelijke samenwerking en welke partijen in dit verband voor haar activiteiten subsidie aanvragen.

Omschrijf per samenwerkende partij:

- of dit een onderzoeksorganisatie of onderneming (niet-onderzoeksorganisatie) betreft
- welke rollen en taken de partij heeft binnen de samenwerking
- welke activiteiten door partij zullen worden uitgevoerd
- welk deel van de subsidie beoogd is voor welke partij (begroting)

EN

- Op welke manier de (hoofd-)activiteit voldoet aan de criteria van fundamenteel of industrieel onderzoek of experimentele ontwikkeling.
- in een verklaring dat partijen financieel en juridisch onafhankelijk van elkaar zijn

¹⁰ Par. 1.3 onder ee) [Kaderregeling O&O&I](#)

¹¹ Par. 1.3 onder j), m) en q) [Kaderregeling O&O&I](#)

Voorwaarden Samenwerkingsovereenkomst

Om aan de voorwaarden van daadwerkelijke samenwerking te kunnen voldoen, kunnen de projectactiviteiten **alleen dan** starten nadat de samenwerkingsovereenkomst geaccepteerd is door ZonMw en ondertekend is door alle betrokken samenwerkingspartijen.

Op de ZonMw website kunt u meer informatie vinden over de voorwaarden en een voorbeeld overeenkomst vinden. U wordt dringend geadviseerd gebruik te maken van het Model Consortium overeenkomst, dit is opgesteld in lijn met de vereisten voor daadwerkelijke samenwerking. Zie voor meer informatie en voorwaarden: <https://www.zonmw.nl/nl/over-zonmw/cofinanciering/subsidies-en-samenwerkingbijdragen-van-derden/>

In de samenwerkingsovereenkomst dient onder andere een bepaling inzake intellectuele eigendomsrechten opgenomen te worden. Deze bepaling regelt dat:

- de resultaten van de samenwerking die geen intellectuele eigendomsrechten opleveren breed verspreid worden;
- de uit het samenwerkingsproject ontstane intellectuele-eigendomsrechten aan de verschillende samenwerkende partijen worden toegekend op een wijze die een passende afspiegeling is van de werkzaamheden. Het uitgangspunt daarbij is 'uitvinder is eigenaar';
- de onderzoeksorganisatie(s) een vergoeding ontvangt bij overdracht of licensering van haar (gedeelde-) intellectuele-eigendomsrechten aan de onderneming(en) die gelijkwaardig is aan de marktprijs. Bepaling van een marktconforme prijs kan niet op voorhand worden vastgesteld en dient op arm's length-voorwaarden plaats te vinden.

U dient tijdig een definitieve maar nog niet ondertekende versie van de samenwerkingsovereenkomst aan te leveren die voldoet aan genoemde voorwaarden voor beoordeling door ZonMw.

Uitvoering Project

Het gehele project dient te worden uitgevoerd met inachtneming van de vereisten voor daadwerkelijke samenwerking. Als niet of niet langer (deels) aan die vereisten wordt voldaan, bestaat het risico op verstrekking van onrechtmatige staatssteun aan betrokken ondernemingen en zal (dat deel van) de subsidie niet verstrekt of /ingetrokken kunnen worden.